

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 26ης Μαΐου 2011 *

Στην υπόθεση C-485/07,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, υποβληθείσα από το Centrale Raad van Beroep (Κάτω Χώρες) με απόφαση της 1ης Νοεμβρίου 2007, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 5 Νοεμβρίου 2007, στο πλαίσιο της δίκης

Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen

κατά

H. Akdas,

H. Agartan,

Z. Akbulut,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

M. Bas,

K. Yüzügüllüer,

E. Keskin,

C. Topaloglu,

A. Cubuk,

S. Sariisik,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Α. Tizzano, πρόεδρο τμήματος, J.-J. Kasel (εισηγητή), Α. Borg Barthet, Μ. Pešič και Μ. Berger, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston
γραμματέας: Μ. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 21ης Οκτωβρίου 2010,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- το Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen, εκπροσωπούμενο από τον F. Keunen και την I. Eijkhout,
- ο H. Akdas, εκπροσωπούμενος από τον C. de Roy van Zuydewijn, advocaat,
- ο H. Agartan, εκπροσωπούμενος από τον D. Schaar, advocaat,
- ο M. Bas, εκπροσωπούμενος από τον N. Türkkol, advocaat,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. Wissels, C. ten Dam και M. Noort,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τη Z. Bryanston-Cross, επικουρούμενη από τους J. Coppel και T. Ward, barristers,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους M. van Beek και V. Kreuschitz,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς την ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 9 της Συμφωνίας συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, που υπογράφηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 1963 στην Αγκυρα, αφενός, από τη Δημοκρατία της Τουρκίας και, αφετέρου, από τα κράτη μέλη της ΕΟΚ και την Κοινότητα και συνήφθη, εγκρίθηκε και επικυρώθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 64/732/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 23ης Δεκεμβρίου 1963 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/001, σ. 48, στο εξής: Συμφωνία συνδέσεως), του άρθρου 59 του προσθέτου πρωτοκόλλου, που υπογράφηκε στις 23 Νοεμβρίου 1970 στις Βρυξέλλες και συνήφθη, εγκρίθηκε και επικυρώθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2760/72 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1972 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/002, σ. 149, στο εξής: πρόσθετο πρωτόκολλο), καθώς και των άρθρων 3, παράγραφος 1, και 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως των κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στους Τούρκους εργαζόμενους και στα μέλη των οικογενειών τους (ΕΕ 1983, C 110, σ. 60, στο εξής: απόφαση 3/80).

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς όπου το Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (στο εξής: Uvvn) αντιδικεί με τον H. Akdas και οκτώ άλλους Τούρκους πρώην διακινούμενους εργαζόμενους σχετικά με την ανάκληση ενός συμπληρώματος της συντάξεως αναπηρίας (στο εξής: συμπληρωματική παροχή) το οποίο καταβαλλόταν στους τελευταίους βάσει της ολλανδικής ρυθμίσεως.

Το νομικό πλαίσιο

Η ρύθμιση της Ένωσης

Η σύνδεση ΕΟΚ-Τουρκίας

— Η Συμφωνία συνδέσεως

- 3 Κατά το άρθρο της 2, παράγραφος 1, η Συμφωνία συνδέσεως έχει ως αντικείμενο την προαγωγή της συνεχούς και ισόρροπης ενισχύσεως των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, επίσης όσον αφορά το εργατικό δυναμικό, με τη σταδιακή πραγμάτωση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων (άρθρο 12 της Συμφωνίας συνδέσεως) και με την κατάργηση των περιορισμών της ελευθερίας εγκαταστάσεως (άρθρο 13 της εν λόγω Συμφωνίας) και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (άρθρο 14 της ίδιας Συμφωνίας), με σκοπό να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο του τουρκικού λαού και να διευκολυνθεί μεταγενέστερα η προσχώρηση της Δημοκρατίας της Τουρκίας στην Κοινότητα (τέταρτη αιτιολογική σκέψη και άρθρο 28 της Συμφωνίας αυτής).
- 4 Προς τούτο, η Συμφωνία συνδέσεως προβλέπει μια προπαρασκευαστική φάση, η οποία παρέχει στη Δημοκρατία της Τουρκίας τη δυνατότητα να ενισχύσει την οικονομία της με τη βοήθεια της Κοινότητας (άρθρο 3 της Συμφωνίας), μια μεταβατική φάση, κατά τη διάρκεια της οποίας διασφαλίζονται η βαθμιαία σύσταση τελωνειακής ενώσεως και η προσέγγιση των οικονομικών πολιτικών μεταξύ τους (άρθρο 4 της εν λόγω Συμφωνίας), και μια οριστική φάση, η οποία βασίζεται στην τελωνειακή ένωση και συνεπάγεται την ενίσχυση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών των συμβαλλομένων μερών (άρθρο 5 της ίδιας Συμφωνίας).

- 5 Το άρθρο 6 της Συμφωνίας συνδέσεως έχει ως εξής:

«Για να εξασφαλισθεί η εφαρμογή και η βαθμιαία ανάπτυξη του καθεστώτος της συνδέσεως, τα συμβαλλόμενα μέρη συνέρχονται στο πλαίσιο του Συμβουλίου Συνδέσεως, το οποίο ενεργεί εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που του παρέχονται από τη Συμφωνία.»

- 6 Κατά το άρθρο 8 της Συμφωνίας συνδέσεως, το οποίο περιλαμβάνεται στον επιγραφόμενο «Εφαρμογή της μεταβατικής φάσεως» τίτλο της II:

«Για την πραγματοποίηση των σκοπών που εκτίθενται στο άρθρο 4, το συμβούλιο συνδέσεως καθορίζει, πριν από την έναρξη της μεταβατικής φάσεως, και κατά τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 1 του προσωρινού πρωτοκόλλου, τις προϋποθέσεις, τους τρόπους και τον ρυθμό εφαρμογής των διατάξεων που αφορούν θέματα περιλαμβανόμενα στη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Κοινότητας τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και ιδίως τα αναφερόμενα στον παρόντα τίτλο, καθώς και κάθε ρήτρα διασφαλίσεως η οποία θα καθίστατο αναγκαία.»

- 7 Το άρθρο 9 της Συμφωνίας συνδέσεως, το οποίο περιλαμβάνεται στον ίδιο τίτλο II της τελευταίας, έχει ως εξής:

«Τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν ότι, στο πεδίο εφαρμογής της Συμφωνίας και υπό την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων, οι οποίες θα ηδύναντο να θεσπισθούν σύμφωνα με το άρθρο 8, κάθε διάκριση που βασίζεται στην ιθαγένεια απαγορεύεται, σύμφωνα με την αρχή η οποία εκτίθεται στο άρθρο [12 ΕΚ].»

- 8 Το άρθρο 12 της Συμφωνίας συνδέσεως, που επίσης περιλαμβάνεται στον τίτλο της II και, ειδικότερα, ανήκει στο επιγραφόμενο «Άλλες διατάξεις οικονομικού χαρακτήρος» κεφάλαιο 3 του τίτλου αυτού, ορίζει:

«Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν να εμπνέονται από τα άρθρα [39 ΕΚ], [40 ΕΚ] και [41 ΕΚ] για τη σταδιακή πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων μεταξύ τους.»

- 9 Κατά το άρθρο 22, παράγραφος 1, της Συμφωνίας συνδέσεως:

«Για την πραγματοποίηση των στόχων οι οποίοι καθορίζονται στη Συμφωνία και στις περιπτώσεις που προβλέπονται από αυτή, το συμβούλιο συνδέσεως έχει την εξουσία να λαμβάνει αποφάσεις. Καθένα από τα συμβαλλόμενα δύο μέρη έχει την υποχρέωση να λαμβάνει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση των αποφάσεων. [...]»

— Το πρόσθετο πρωτόκολλο

- 10 Το πρόσθετο πρωτόκολλο, το οποίο, κατά το άρθρο του 62, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Συμφωνίας συνδέσεως, καθορίζει, στο άρθρο του 1, τους όρους, τον τρόπο και τον ρυθμό εφαρμογής της μεταβατικής φάσεως που προβλέπεται στο άρθρο 4 της εν λόγω Συμφωνίας.
- 11 Το πρόσθετο πρωτόκολλο περιέχει τον επιγραφόμενο «Διακίνηση προσώπων και υπηρεσιών» τίτλο II, του οποίου το κεφάλαιο I αφορά τους «εργαζόμενο[υς]».

- 12 Το άρθρο 36 του προσθέτου πρωτοκόλλου, το οποίο ανήκει στο εν λόγω κεφάλαιο I, ορίζει ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας και της Τουρκίας θα πραγματοποιηθεί σταδιακά, σύμφωνα με τις αρχές που διατυπώνονται στο άρθρο 12 της Συμφωνίας συνδέσεως, μεταξύ της λήξεως του δωδεκάτου και του εικοστού δευτέρου έτους μετά την έναρξη της ισχύος της, και ότι το Συμβούλιο Συνδέσεως θα αποφασίσει περί των αναγκαίων προς τούτο διαδικασιών.
- 13 Το άρθρο 39 του προσθέτου πρωτοκόλλου έχει ως εξής:

«1. Προ του τέλους του πρώτου έτους μετά την έναρξη ισχύος του παρόντος πρωτοκόλλου, το συμβούλιο συνδέσεως θεσπίζει διατάξεις στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως για τους τουρκικής ιθαγένειας εργαζομένους που διακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας και τις οικογένειές τους, που κατοικούν εντός της Κοινότητας.

2. Οι διατάξεις αυτές πρέπει να επιτρέπουν στους εργαζόμενους τουρκικής ιθαγένειας, κατά τρόπο που θα ορισθεί, τον συνυπολογισμό των περιόδων ασφαλίσεως ή απασχολήσεως που συνεπληρώθησαν στα διάφορα κράτη μέλη, όσον αφορά τις συντάξεις γήρατος, θανάτου και αναπηρίας, καθώς και την υγειονομική περίθαλψη του εργαζόμενου και της οικογένειάς του, που κατοικεί στο εσωτερικό της Κοινότητας. Οι διατάξεις αυτές δεν δύνανται να θεμελιώσουν υποχρέωση για τα κράτη μέλη της Κοινότητας, να λαμβάνουν υπόψη τον χρόνο εργασίας στην Τουρκία.

3. Οι διατάξεις, που αναφέρονται ανωτέρω, πρέπει να εξασφαλίζουν την καταβολή των οικογενειακών επιδομάτων όταν η οικογένεια του εργαζόμενου κατοικεί στο εσωτερικό της Κοινότητας.

4. Πρέπει να υπάρχει δυνατότης εξαγωγής στην Τουρκία των συντάξεων γήρατος, θανάτου και αναπηρίας, των καταβληθεισών δυνάμει των διατάξεων που θεσπίστησαν κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 2.

5. Οι διατάξεις οι οποίες προβλέπονται στο παρόν άρθρο δεν θίγουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από διμερείς συμφωνίες μεταξύ της Τουρκίας και των κρατών μελών της Κοινότητας, εφόσον προβλέπουν υπέρ των Τούρκων υπηκόων καθεστώς περισσότερο ευνοϊκό.»

14 Το άρθρο 59 του προσθέτου πρωτοκόλλου ορίζει:

«Στους τομείς που καλύπτονται από το παρόν πρωτόκολλο, η Τουρκία δεν δύναται να απολαύει περισσότερο ευνοϊκής μεταχειρίσεως από εκείνη που υφίσταται μεταξύ των κρατών μελών δυνάμει της [Συνθήκης ΕΚ].»

— Η απόφαση 3/80

15 Η απόφαση 3/80, η οποία εκδόθηκε από το Συμβούλιο Συνδέσεως βάσει του άρθρου 39 του προσθέτου πρωτοκόλλου, σκοπό έχει να συντονίσει τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως των κρατών μελών, προκειμένου να διασφαλίσει ότι οι Τούρκοι εργαζόμενοι που απασχολούνται ή απασχολήθηκαν σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη της Κοινότητας, καθώς και τα μέλη της οικογένειας και οι επιζώντες των εργαζομένων αυτών, λαμβάνουν παροχές στους παραδοσιακούς τομείς της κοινωνικής ασφαλίσεως. Προς τούτο, οι διατάξεις της αποφάσεως αυτής επαναλαμβάνουν, κατά τα ουσιώδη, ορισμένες διατάξεις του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73).

- 16 Κατά το άρθρο 2 της αποφάσεως 3/80, το οποίο επιγράφεται «Προσωπικό πεδίο εφαρμογής»:

«Η παρούσα απόφαση ισχύει:

- για τους εργαζόμενους που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός ή περισσότερων από τα κράτη μέλη και είναι Τούρκοι υπήκοοι,
- για τα μέλη των οικογενειών των εργαζομένων αυτών, που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη,
- για τους επιζώντες των εργαζομένων αυτών.»

- 17 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της αποφάσεως 3/80, το οποίο επιγράφεται «Ισότητα μεταχειρίσεως» και επαναλαμβάνει το κείμενο του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, ορίζει:

«1. Τα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη, και για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις της παρούσας αποφάσεως, υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαύουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του, υπό την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων της παρούσας αποφάσεως.»

18 Το άρθρο 4 της απόφασης 3/80, το οποίο επιγράφεται «Πεδίο εφαρμογής καθ' ύλην», ορίζει στις παραγράφους του 1 και 2:

«1. Η παρούσα απόφαση ισχύει για όλες τις νομοθεσίες που αφορούν τους ακόλουθους κλάδους κοινωνικής ασφάλισης:

α) παροχές ασθενείας και μητρότητας·

β) παροχές αναπηρίας, περιλαμβανομένων εκείνων που προορίζονται για τη διατήρηση ή βελτίωση της ικανότητας βιοπορισμού·

γ) παροχές γήρατος·

δ) παροχές επιζώντων·

ε) παροχές εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών·

στ) επιδόματα λόγω θανάτου·

ζ) παροχές ανεργίας·

η) οικογενειακές παροχές·

2. Η παρούσα απόφαση ισχύει για τα γενικά και ειδικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, με ή χωρίς συνεισφορά [...].»

- 19 Το άρθρο 6 της αποφάσεως 3/80, το οποίο επιγράφεται «Άρση των ρητρών κατοικίας [...]» και αντιστοιχεί στο άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71, ορίζει στην παράγραφο του 1, πρώτο εδάφιο, τα εξής:

«Εκτός αν η παρούσα απόφαση προβλέπει άλλως, οι εις χρήμα παροχές αναπηρίας, γήρατος ή επιζώντων και οι συντάξεις εργατικών ατυχημάτων ή επαγγελματικής ασθένειας που αποκτώνται δυνάμει της νομοθεσίας ενός ή περισσότερων κρατών μελών δεν δύνανται να υποστούν καμία μείωση, τροποποίηση, αναστολή, κατάργηση, κατάσχεση επειδή ο δικαιούχος κατοικεί στην Τουρκία ή στο έδαφος κράτους μέλους άλλου από εκείνο, όπου ευρίσκεται ο φορέας οφειλέτης.»

- 20 Ο τίτλος III της αποφάσεως 3/80, ο οποίος επιγράφεται «Ειδικές διατάξεις για τις διάφορες κατηγορίες παροχών», περιέχει διατάξεις συντονισμού, με πρότυπο τον κανονισμό 1408/71, οι οποίες αφορούν, μεταξύ άλλων, τις παροχές λόγω αναπηρίας, γήρατος και θανάτου (συντάξεις).

- 21 Κατά το άρθρο 32 της αποφάσεως 3/80:

«Η Τουρκία και η Κοινότητα λαμβάνουν, καθεμία καθ' ό,τι την αφορά, τα μέτρα που συνεπάγεται η εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας αποφάσεως.»

- 22 Στις 8 Φεβρουαρίου 1983, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων παρουσίασε πρόταση κανονισμού (ΕΟΚ) του Συμβουλίου για την εφαρμογή, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, της αποφάσεως 3/80 (ΕΕ C 110, σ. 1), πρόταση κατά την οποία η εν λόγω απόφαση «εφαρμόζεται εντός της Κοινότητας» (άρθρο 1) και η οποία θεσπίζει «συμπληρωματικούς κανόνες εφαρμογής» της αποφάσεως αυτής.

- 23 Παρά ταύτα, όπως τα πράγματα έχουν τώρα, η πρόταση αυτή δεν οδήγησε στην έκδοση κανονισμού του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο κανονισμός 1408/71

- 24 Ο κανονισμός 1408/71 περιέχει ένα άρθρο 3 που επιγράφεται «Ισότητα μεταχειρίσεως», του οποίου η παράγραφος 1 ορίζει:

«Τα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη, και για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού, υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαύουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του, υπό την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων του παρόντος κανονισμού.»

- 25 Το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, του εν λόγω κανονισμού ορίζει το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του ως εξής:

«1. Ο παρών κανονισμός ισχύει για όλες τις νομοθεσίες που αφορούν τους ακόλουθους κλάδους κοινωνικής ασφάλισης:

α) παροχές ασθενείας και μητρότητας·

β) παροχές αναπηρίας, περιλαμβανομένων εκείνων που προορίζονται για τη διατήρηση ή βελτίωση της ικανότητας βιοπορισμού·

- γ) παροχές γήρατος·
- δ) παροχές επιζώντων·
- ε) παροχές εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών·
- στ) επιδόματα λόγω θανάτου·
- ζ) παροχές ανεργίας·
- η) οικογενειακές παροχές·

2. Ο παρών κανονισμός ισχύει για τα γενικά και ειδικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, με ή χωρίς συνεισφορά [...].».

²⁶ Το άρθρο 1, σημείο 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1247/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992, για την τροποποίηση του κανονισμού 1408/71 (ΕΕ L 136, σ. 1), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουνίου 1992, προσέθεσε στο άρθρο 4 του τελευταίου μια παράγραφο 2α, η οποία έχει ως εξής:

«Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στις ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά οι οποίες εμπίπτουν σε νομοθεσία ή καθεστώς εκτός αυτών που αναφέρονται στην παράγραφο 1 ή που εξαιρούνται δυνάμει της παραγράφου 4, όταν οι παροχές αυτές προορίζονται:

- α) είτε για να καλύψουν συμπληρωματικά, εναλλακτικά ή επικουρικά την επέλευση οιοδήποτε κινδύνου που εμπίπτει στους κλάδους κοινωνικής ασφάλισης που αναφέρονται στα στοιχεία α' έως η' της παραγράφου 1·

β) είτε μόνον για να εξασφαλίσουν την ειδική προστασία των μειονεκτούντων ατόμων.»

27 Το άρθρο 1, σημείο 2, του κανονισμού 647/2005 τροποποίησε το εν λόγω άρθρο 4, παράγραφος 2α, το οποίο πλέον ορίζει:

«Το παρόν άρθρο εφαρμόζεται στις ειδικές μη ανταποδοτικού τύπου παροχές σε χρήμα, οι οποίες προβλέπονται δυνάμει νομοθεσίας η οποία, λόγω του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της, των στόχων ή/και των προϋποθέσεων για τη θεμελίωση δικαιώματος, έχει χαρακτηριστικά τόσο της νομοθεσίας κοινωνικής ασφάλειας η οποία αναφέρεται στην παράγραφο 1, όσο και της κοινωνικής πρόνοιας.

Ως “ειδικές μη ανταποδοτικού τύπου παροχές σε χρήμα” νοούνται οι παροχές οι οποίες:

α) προορίζονται να παρέχουν:

- i) συμπληρωματική, αναπληρωματική ή επικουρική κάλυψη έναντι των κινδύνων οι οποίοι αντιστοιχούν στους αναφερόμενους στην παράγραφο 1 κλάδους κοινωνικής ασφάλειας και να εξασφαλίζουν στους ενδιαφερομένους ένα ελάχιστο εισόδημα διαβίωσης, σε σχέση με το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, ή
- ii) μόνο ειδική προστασία στα άτομα με αναπηρίες, οι οποίες συνδέονται στενά με το κοινωνικό περιβάλλον του συγκεκριμένου προσώπου στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, και

- β) στις περιπτώσεις που η χρηματοδότηση προέρχεται αποκλειστικά από την υποχρεωτική φορολογία που προορίζεται να καλύψει τις γενικές δημόσιες δαπάνες, και οι όροι για τη χορήγηση και τον υπολογισμό των παροχών δεν εξαρτώνται από τυχόν εισφορές εκ μέρους του δικαιούχου· ωστόσο, οι παροχές που χορηγούνται για να καλύψουν συμπληρωματικά ανταποδοτικού τύπου παροχή, δεν θεωρούνται ως ανταποδοτικού τύπου παροχές για αυτόν και μόνο τον λόγο, και
- γ) περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ια.»

28 Κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1408/71:

«Εκτός αν ο παρών κανονισμός προβλέπει άλλως, οι εις χρήμα παροχές αναπηρίας, γήρατος ή επιζώντων, οι συντάξεις εργατικών ατυχημάτων ή επαγγελματικής ασθένειας και τα επιδόματα θανάτου που αποκτώνται δυνάμει της νομοθεσίας ενός ή περισσότερων κρατών μελών δεν δύνανται να υποστούν καμία μείωση, τροποποίηση, αναστολή, κατάργηση, κατάσχεση επειδή ο δικαιούχος κατοικεί στο έδαφος κράτους μέλους άλλου από εκείνο, όπου ευρίσκεται ο φορέας οφειλέτης.»

29 Το άρθρο 1, σημείο 4, του κανονισμού 1247/92 παρενέβαλε στον κανονισμό 1408/71 επίσης ένα νέο άρθρο 10α, του οποίου η παράγραφος 1 έχει ως εξής:

«Παρά τις διατάξεις του άρθρου 10 και του τίτλου ΙΙΙ, τα άτομα στα οποία εφαρμόζεται ο παρών κανονισμός λαμβάνουν τις ειδικές εις χρήμα παροχές χωρίς συνεισφορά της παραγράφου 2α του άρθρου 4 αποκλειστικά στο έδαφος και σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους όπου κατοικούν, εφόσον αυτές περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ια. Οι παροχές αυτές βαρύνουν τον φορέα του τόπου κατοικίας από τον οποίο και καταβάλλονται.»

- 30 Το άρθρο 1, σημείο 5, του κανονισμού 647/2005 τροποποίησε την παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου 10α, η οποία πλέον ορίζει:

«Οι διατάξεις του άρθρου 10 και του τίτλου III δεν εφαρμόζονται στις ειδικές μη ανταποδοτικού τύπου παροχές σε χρήμα του άρθρου 4, παράγραφος 2α. Τα άτομα στα οποία εφαρμόζεται ο παρών κανονισμός λαμβάνουν τις παροχές αυτές αποκλειστικά στο έδαφος και σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο κατοικούν, εφόσον οι παροχές αυτές περιλαμβάνονται στο παράρτημα IIα. Οι παροχές αυτές βαρύνουν τον φορέα του τόπου κατοικίας από τον οποίο και καταβάλλονται.»

- 31 Κατά το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1247/92:

«1. Η εφαρμογή του άρθρου 1 δεν συνεπάγεται την κατάργηση παροχών που εχορηγούνται πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος κανονισμού, από τους αρμόδιους φορείς των κρατών μελών κατ' εφαρμογήν του τίτλου III του κανονισμού [...] 1408/71, και επί των οποίων εφαρμόζεται το άρθρο 10 του εν λόγω κανονισμού.»

2. Η εφαρμογή του άρθρου 1 δεν συνεπάγεται την απόρριψη της αίτησης χορηγήσεως ειδικής παροχής χωρίς συνεισφορά, προς συμπλήρωση συντάξεως, την οποία υποβάλλει ο ενδιαφερόμενος που πληρούσε τις προϋποθέσεις χορήγησης της εν λόγω παροχής πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος κανονισμού, ακόμα και αν κατοικεί σε κράτος μέλος διάφορο του αρμόδιου κράτους υπό την επιφύλαξη ότι η αίτηση παροχής υποβάλλεται εντός πενταετίας από την έναρξη ισχύος του παρόντος κανονισμού.»

- 32 Ο τρόπος εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 καθορίστηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972 (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 138).

Η εθνική νομοθεσία

- 33 Στις Κάτω Χώρες, ο νόμος για το γενικό σύστημα ασφαλίσεως κατά της ανικανότητας προς εργασία (Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering, στο εξής: WAO), σε ισχύ από το 1966, προβλέπει την ασφάλιση των μισθωτών κατά της ανικανότητας προς εργασία.
- 34 Ο νόμος περί συμπληρωματικών παροχών (Toeslagenwet), της 6ης Νοεμβρίου 1986 (στο εξής: TW), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1987, σκοπό έχει να χορηγήσει στα πρόσωπα, τα οποία βάσει κοινωνικής ασφαλίσεως όπως η προβλεπόμενη από τον WAO (και, μεταξύ άλλων, η ασφάλιση κατά της ανεργίας, εκείνη κατά της ασθενείας και εκείνη κατά των εργατικών ατυχημάτων) λαμβάνουν παροχή λόγω απωλείας μισθού μικρότερη του κατώτατου μισθού, τη συμπληρωματική παροχή που προορίζεται να φέρει το υποκατάστατο εισόδημά τους σε επίπεδο που, κατ' ανώτατο όριο, φθάνει το επίπεδο του κατώτατου μισθού στις Κάτω Χώρες. Κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, η συμπληρωματική αυτή παροχή είχε ως ανώτατο όριο το 30% του κατώτατου αυτού μισθού, οπότε οι δικαιούχοι που λάμβαναν παροχή λόγω αναπηρίας μικρότερη του 70% του εν λόγω μισθού είχαν εισόδημα μικρότερο από αυτόν. Ο ασφαλιστικός φορέας Uwn καθορίζει, κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου, την ύπαρξη δικαιώματος για συμπληρωματική παροχή βάσει του TW.
- 35 Ο νόμος περί περιορισμού της εξαγωγής παροχών (Wet beperking export uitkeringen), της 27ης Μαΐου 1999 (στο εξής: BEU), εισήγαγε στον TW ένα νέο άρθρο 4a, του οποίου η παράγραφος 1 ορίζει ότι πρόσωπο που πληροί τις προϋποθέσεις για τη λήψη παροχών βάσει του τελευταίου νόμου δεν δικαιούται να τις λάβει κατά την περίοδο κατά την οποία δεν κατοικεί στις Κάτω Χώρες. Διευκρινίζεται ότι η εξαγωγή

των περί ων πρόκειται παροχών είναι δυνατή μόνο στο μέτρο που διμερής σύμβαση με το κράτος κατοικίας του ενδιαφερομένου διασφαλίζει την ορθή εφαρμογή της ολλανδικής ρυθμίσεως.

36 Όπως προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση του ΒΕΥ, η εν λόγω τροποποίηση του ΤΨ είχε ως σκοπό να υποκαταστήσει την αρχή της προσωπικότητας με την αρχή της εδαφικότητας, προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες παρακολούθησεως των παροχών που καταβάλλονται στους δικαιούχους που κατοικούν στην αλλοδαπή. Στο πλαίσιο αυτό, ο Ολλανδός νομοθέτης προς στήριξη της εν λόγω τροποποίησησεως επικαλέστηκε επίσης τη φύση της συμπληρωματικής παροχής, η οποία προορίζεται να διασφαλίσει το κατώτατο όριο διαβίωσης στις Κάτω Χώρες, και το γεγονός ότι η χρηματοδότησή της γίνεται από τον κρατικό προϋπολογισμό.

37 Η προαναφερθείσα τροποποίηση του ΤΨ τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2000.

38 Παρά ταύτα, θεσπίστηκε μεταβατικό καθεστώς, βάσει του οποίου τα πρόσωπα που, κατά την προηγούμενη ημέρα της έναρξεως της ισχύος της νέας ρυθμίσεως, δικαιούνταν να λάβουν τις παροχές του ΤΨ και, την ημερομηνία εκείνη, δεν κατοικούσαν στις Κάτω Χώρες:

«1° λαμβάνουν [ολόκληρο] το ποσό που θα δικαιούνταν αν ζούσαν στις Κάτω Χώρες κατά το πρώτο έτος μετά την έναρξη της ισχύος του νόμου αυτού [δηλαδή κατά το 2000].

2° λαμβάνουν τα δύο τρίτα του ποσού που θα δικαιούνταν αν ζούσαν στις Κάτω Χώρες κατά το δεύτερο έτος μετά την έναρξη της ισχύος του νόμου αυτού [δηλαδή κατά το 2001].

3° λαμβάνουν τα ένα τρίτο του ποσού που θα δικαιούνταν αν ζούσαν στις Κάτω Χώρες κατά το τρίτο έτος μετά την έναρξη της ισχύος του νόμου αυτού [δηλαδή κατά το 2002]».

39 Για τα επόμενα έτη, η παροχή καταργήθηκε εξ ολοκλήρου για τα πρόσωπα που δεν κατοικούν στις Κάτω Χώρες.

40 Ο κανονισμός 647/2005 προσέθεσε τον ΓW, όπως τροποποιήθηκε το 2000 από τον ΒΕU, στον κατάλογο του παραρτήματος Ια του κανονισμού 1408/71, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 1247/92, των ειδικών μη ανταποδοτικού τύπου παροχών υπό την έννοια του άρθρου 4α του κανονισμού 1408/71, επί των οποίων η προβλεπόμενη στο άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71 υποχρέωση εξαγωγής δεν έχει εφαρμογή, σύμφωνα με το άρθρο 10α του τελευταίου κανονισμού.

41 Στη συνέχεια, στον ΓW προστέθηκε, από τις 7 Δεκεμβρίου 2006, νέα μεταβατική διάταξη υπέρ των προσώπων που δεν κατοικούν στις Κάτω Χώρες, αλλά σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε κράτος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου ή στην Ελβετία, βάσει της οποίας τα πρόσωπα αυτά, εφόσον δικαιούνταν, την προηγούμενη ημέρα της έναρξεως της ισχύος του κανονισμού 647/2005, τις παροχές βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71,

— λαμβάνουν, κατά το 2007, ολόκληρο το ποσό που θα δικαιούνταν αν ζούσαν στις Κάτω Χώρες·

— λαμβάνουν, κατά το 2008, τα δύο τρίτα του ποσού που θα δικαιούνταν αν ζούσαν στις Κάτω Χώρες·

— λαμβάνουν, κατά το 2009, το ένα τρίτο του ποσού που θα δικαιούνταν αν ζούσαν στις Κάτω Χώρες.

42 Για τα εν λόγω πρόσωπα, η παροχή καταργήθηκε εξ ολοκλήρου την 1η Ιανουαρίου 2010.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

43 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι οι εφεσίβλητοι της κύριας δίκης είναι Τούρκοι υπήκοοι που επί ορισμένο χρονικό διάστημα άσκησαν μισθωτές δραστηριότητες στις Κάτω Χώρες.

44 Περιελθόντες σε αναπηρία, ζήτησαν και έλαβαν, πριν από το 2000, την καταβαλλόμενη από το Ολλανδικό Δημόσιο παροχή βάσει του WAO.

45 Δεδομένου ότι το ποσό της εν λόγω παροχής ήταν μικρότερο του κατώτατου μισθού, οι εφεσίβλητοι της κύριας δίκης έλαβαν, κατ' εφαρμογήν του TW όπως ίσχυε πριν από το 2000, επίσης τη συμπληρωματική παροχή, η οποία είχε προορισμό να τους διασφαλίσει εισόδημα επιπέδου κατά το δυνατόν πλησιέστερου στο επίπεδο του κατώτατου μισθού.

46 Λόγω της σωματικής αδυναμίας τους να συνεχίσουν να εργάζονται, οι εφεσίβλητοι της κύριας δίκης επέστρεψαν ακολούθως στην Τουρκία στην οικογένειά τους, διατηρώντας το ευεργέτημα των δύο αυτών παροχών, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 39, παράγραφος 4, του προσθέτου πρωτοκόλλου. Η πληρωμή γινόταν πάντοτε υπό τη

μορφή ενιαίας καταβολής, χωρίς διαχωρισμό μεταξύ του ποσού της συντάξεως αναπηρίας και του ποσού της συμπληρωματικής παροχής.

- 47 Κατόπιν της τροποποίησης του ΓW από τον ΒΕU, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2000, οι αρμόδιες ολλανδικές αρχές αποφάσισαν, κατ' εφαρμογήν του μεταβατικού καθεστώτος το οποίο αναφέρει η σκέψη 38 της παρούσας απόφασης, τη σταδιακή κατάργηση, μέχρι το ένα τρίτο ανά έτος από την 1η Ιανουαρίου 2001, της συμπληρωματικής παροχής που τους καταβαλλόταν μέχρι τότε.
- 48 Οι εφεσίβλητοι της κύριας δίκης άσκησαν προσφυγές κατά της σταδιακής αυτής καταργήσεως.
- 49 Με απόφαση της 14ης Μαρτίου 2003, το Centrale Raad van Beroep έκρινε ότι η εν λόγω κατάργηση συνιστά παράβαση της υποχρέωσης να επιτρέπεται η εξαγωγή των παροχών, κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, της Συμβάσεως 118 περί ίσης μεταχείρισεως των ημεδαπών και μη ημεδαπών στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, η οποία υιοθετήθηκε στη Γενεύη στις 28 Ιουνίου 1964 από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (στο εξής: Σύμβαση 118 της ΔΟΕ).
- 50 Στις 18 Αυγούστου 2003, ο Uvν αποφάσισε να χορηγήσει στους εφεσίβλητους της κύριας δίκης πλήρη συμπληρωματική παροχή για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2001 μέχρι τις 30 Ιουνίου 2003. Αντιθέτως, την 1η Ιουλίου 2003, καταργήθηκε οριστικά η καταβολή της παροχής αυτής.
- 51 Οι διοικητικές ενστάσεις που οι εφεσίβλητοι της κύριας δίκης υπέβαλαν κατά των καταργητικών αυτών αποφάσεων απορρίφθηκαν.

- 52 Με αποφάσεις της 19ης Μαρτίου 2004 και 23ης Αυγούστου 2004, το *Rechtbank te Amsterdam* κήρυξε βάσιμες τις προσφυγές που είχαν ασκηθεί από τους εφεσίβλητους της κύριας δίκης και ακύρωσε τις εν λόγω αποφάσεις του *Uvw*, θεωρώντας ότι η κατάργηση της συμπληρωματικής παροχής την οποία λάμβαναν οι τελευταίοι είναι ασύμβατη όχι μόνο με το άρθρο 5, παράγραφος 1, της Συμβάσεως 118 της ΔΟΕ, αλλά και με το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 και με την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας κατά το άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), σε συνδυασμό με το άρθρο 1 του προσθέτου πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, που υπογράφηκε στο Παρίσι στις 20 Μαρτίου 1952 (στο εξής: πρώτο πρόσθετο πρωτόκολλο), καθώς και με το άρθρο 26 του Διεθνούς Συμφώνου περί των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, που υιοθετήθηκε στις 16 Δεκεμβρίου 1966 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και τέθηκε σε ισχύ στις 23 Μαρτίου 1976.
- 53 Ο *Uvw* άσκησε ενώπιον του *Centrale Raad van Beroep* έφεση κατά των εν λόγω αποφάσεων.
- 54 Μολονότι δέχθηκε, όπως το *Rechtbank te Amsterdam* και ελλείψει αμφισβητήσεως από τους διαδικούς ενώπιόν του, ότι η καταβαλλόμενη βάσει του *WAO* συμπληρωματική παροχή, της οποίας η χορήγηση δεν εξαρτάται από ατομική εκτίμηση των προσωπικών αναγκών του αιτούντος, πρέπει να εξομοιωθεί με παροχή αναπηρίας υπό την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της αποφάσεως 3/80 και ότι επομένως εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της τελευταίας, το *Centrale Raad van Beroep* παρά ταύτα διερωτάται, αφενός, ως προς το άμεσο αποτέλεσμα και το περιεχόμενο του άρθρου 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως αυτής, δεδομένου ότι η απαγόρευση των ρητρών κατοικίας διατυπώνεται με απόλυτο τρόπο στη διάταξη αυτή, ενώ, πριν από την ημερομηνία εκδόσεως της εν λόγω αποφάσεως, ο κανονισμός 1408/71 είχε τροποποιηθεί υπό την έννοια ότι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, η ίδια απαγόρευση δεν έχει εφαρμογή για τις ειδικές παροχές μη ανταποδοτικού τύπου.

- 55 Αφετέρου, το αιτούν δικαστήριο έχει ορισμένες αμφιβολίες όσον αφορά την ερμηνεία της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας στο πλαίσιο της συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας.
- 56 Συναφώς, όπως έκρινε το *Rechtbank te Amsterdam*, το αιτούν δικαστήριο εκτίμησε ότι εν προκειμένω δεν δύναται να γίνει λυσιτελώς επίκληση του περιλαμβανομένου στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της αποφάσεως 3/80 κανόνα περί ίσης μεταχειρίσεως, επειδή η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή μόνο για τα «πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη», ενώ οι εφεσίβλητοι της κύριας δίκης έχουν πλέον την κατοικία τους στην Τουρκία. Παρά ταύτα, κατά το αιτούν δικαστήριο, τα πράγματα είναι διαφορετικά όσον αφορά το άρθρο 9 της Συμφωνίας συνδέσεως, το οποίο δεν διατυπώνει παρόμοια επιφύλαξη.
- 57 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι οι διάδικοι της κύριας δίκης δεν αμφισβητούν ότι το τελευταίο άρθρο έχει άμεσο αποτέλεσμα. Επιπλέον, κατά το αιτούν δικαστήριο, αποτελεί πάγια νομολογία ότι το άρθρο αυτό απαγορεύει όχι μόνον τις άμεσες διακρίσεις λόγω ιθαγενείας, αλλά και όλες τις έμμεσες μορφές διακρίσεως οι οποίες, κατ' εφαρμογήν άλλων κριτηρίων διαφοροποιήσεως, καταλήγουν στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα.
- 58 Συναφώς, το *Centrale Raad van Beroep* σημειώνει την ύπαρξη δύο απορρεουσών από το άρθρο 4a του ΤW διαφορετικών μορφών έμμεσης διαφοροποιήσεως λόγω ιθαγενείας, οι οποίες πρέπει να αξιολογηθούν χωριστά όσον αφορά την ενδεχόμενη δικαιολόγησή τους.
- 59 Πρώτον, κατά το αιτούν δικαστήριο, είναι πιθανόν ο αριθμός των μη Ολλανδών δικαιούχων, στους οποίους περιλαμβάνεται μεγάλη ομάδα Τούρκων υπηκόων, που δεν θα δικαιούνται εφεξής τη συμπληρωματική παροχή βάσει του ΤW επειδή πλέον δεν κατοικούν στις Κάτω Χώρες, θα είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό των Ολλανδών δικαιούχων, οι οποίοι το συχνότερο θα συνεχίζουν να κατοικούν επί ολλανδικού εδάφους.

- 60 Εν προκειμένω, οι δικαιολογητικοί λόγοι που το Βασίλειο των Κάτω Χωρών επικαλέστηκε για να θέσει τέλος στη δυνατότητα εξαγωγής της καταβαλλομένης βάσει του ΤΨ συμπληρωματικής παροχής είναι η φερόμενη προβληματική παρακολούθηση της προσωπικής και περιουσιακής καταστάσεως των δικαιούχων που δεν κατοικούν στις Κάτω Χώρες, η χρηματοδότηση της παροχής αυτής από τον κρατικό προϋπολογισμό, η επιθυμία του εθνικού νομοθέτη να επαναφέρει στο προσκήνιο τον κύριο σκοπό της κοινωνικής ασφαλίσεως, δηλαδή τη χορήγηση παροχών σε κατοίκους της ημεδαπής, καθώς και η ιδιαίτερη φύση του ΤΨ, ο οποίος σκοπό έχει να συμπληρώσει μια παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως για να επιτευχθεί ο κατώτατος μισθός στις Κάτω Χώρες.
- 61 Όσον αφορά τις συνθήκες παρακολούθησεως, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει την ύπαρξη διμερούς συμβάσεως με τη Δημοκρατία της Τουρκίας, η οποία προβλέπει δυνατότητες ελέγχου εντός του κράτους αυτού. Επομένως, το Centrale Raad van Beroep διερωτάται αν οι λοιποί λόγοι, που στην ουσία συνδέονται με σκέψεις χρηματοοικονομικής φύσεως, μπορούν να αποτελέσουν επαρκή δικαιολογητικό λόγο για την επίμαχη στη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί διαφορετική μεταχείριση.
- 62 Δεύτερον, κατά το αιτούν δικαστήριο, υπάρχει έμμεση διαφοροποίηση λόγω ιθαγενείας επειδή η συμπληρωματική παροχή που καταβαλλόταν στους εφείβλητους της κύριας δίκης καταργήθηκε εξ ολοκλήρου την 1η Ιουλίου 2003 λόγω του ότι οι ενδιαφερόμενοι κατοικούν στην Τουρκία, ενώ η εφαρμογή του μεταβατικού καθεστώτος για τη σταδιακή κατάργηση της παροχής αυτής προς τους δικαιούχους που έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους της Ένωσης και ορισμένων τρίτων κρατών, αλλά κατοικούν στο έδαφος της Ένωσης, άρχισε μόλις το 2007.
- 63 Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι ο Uwn υποστήριξε ότι η επίμαχη διαφοροποίηση πρέπει να αναλυθεί με γνώμονα τους περιορισμένους σκοπούς της Συμφωνίας συνδέσεως, οι οποίοι συνίστανται στη σταδιακή πραγμάτωση της ελεύθερης κυκλοφορίας των Τούρκων εργαζομένων και στη συνεχή και ισόρροπη ενίσχυση των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και της Τουρκίας. Επομένως, δεν είναι δυνατόν να αναγνωριστεί στο άρθρο 9 της Συμφωνίας συνδέσεως το περιεχόμενο που αναγνωρίζεται στο άρθρο 12 ΕΚ.

64 Παρά ταύτα, το αιτούν δικαστήριο αμφιβάλλει ως προς το αν ο δικαιολογητικός αυτός λόγος συνιστά επαρκή δικαιολόγηση της διαπιστωθείσας διαφορετικής μεταχειρίσεως. Προσθέτει ότι, στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 9 της Συμφωνίας συνδέσεως, επιθυμεί επίσης να διασαφηνιστούν τα στοιχεία που ασκούν επιρροή για να μπορέσει να εκτιμήσει αν η επίμαχη εθνική ρύθμιση συνάδει με τα θεμελιώδη δικαιώματα των οποίων την τήρηση διασφαλίζει το Δικαστήριο, όπως εκείνα που εγγυώνται η ΕΣΔΑ και το πρώτο πρόσθετο πρωτόκολλο.

65 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Centrale Raad van Beroep αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, [πρώτο εδάφιο,] της αποφάσεως 3/80, λαμβανομένων υπόψη της διατυπώσεώς του καθώς και του σκοπού και της φύσεως της αποφάσεως 3/80 και της Συμφωνίας [συνδέσεως], σαφής και συγκεκριμένη υποχρέωση για την εκτέλεση και ενεργοποίηση της οποίας δεν απαιτείται καμία περαιτέρω πράξη, οπότε η διάταξη αυτή δύναται να έχει άμεσο αποτέλεσμα;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

α) Πρέπει κατά την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 3/80 να ληφθούν με οποιονδήποτε τρόπο υπόψη οι τροποποιήσεις του κανονισμού 1408/71, όπως έχουν μετά τις 19 Σεπτεμβρίου 1980, σχετικά με τις ειδικές παροχές μη ανταποδοτικού τύπου;

β) Ασκει εν προκειμένω επιρροή το άρθρο 59 του προσθέτου πρωτοκόλλου που προσαρτάται στη Συμφωνία συνδέσεως;

3) Πρέπει το άρθρο 9 της Συμφωνίας συνδέσεως να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εμποδίζει την εφαρμογή νομοθετικής ρυθμίσεως κράτους μέλους, όπως το άρθρο 4a του ολλανδικού νόμου TW, η οποία οδηγεί σε έμμεσες διακρίσεις λόγω ιθαγενείας,

— πρώτον, επειδή έτσι περισσότεροι αλλοδαποί απ' ό,τι Ολλανδοί, και μεταξύ αυτών των αλλοδαπών μεγάλος αριθμός Τούρκων υπηκόων, δεν έχουν (πλέον) δικαίωμα να λάβουν συμπληρωματική παροχή λόγω του ότι δεν κατοικούν (πια) στις Κάτω Χώρες;

— δεύτερον, επειδή οι συμπληρωματικές παροχές προς Τούρκους υπηκόους που κατοικούν στην Τουρκία έχουν καταργηθεί από την 1η Ιουλίου 2003, ενώ οι συμπληρωματικές παροχές προς πρόσωπα που έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ορισμένων τρίτων κρατών, εφόσον κατοικούν στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα καταργηθούν (σταδιακά) μόλις από την 1η Ιανουαρίου 2007;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

⁶⁶ Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 έχει άμεσο αποτέλεσμα στα κράτη μέλη.

- 67 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, διάταξη συμφωνίας συναφθείσας από την Κοινότητα με τρίτα κράτη πρέπει να θεωρείται ως έχουσα άμεση εφαρμογή όταν, λαμβανομένων υπόψη του γράμματός της καθώς και του αντικειμένου και της φύσεως της συμφωνίας, περιέχει σαφή και συγκεκριμένη υποχρέωση που δεν εξαρτάται, όσον αφορά την εφαρμογή της ή τα αποτελέσματά της, από την έκδοση καμίας μεταγενέστερης πράξεως. Οι ίδιες προϋποθέσεις ισχύουν όταν το ζήτημα είναι να καθοριστεί αν οι διατάξεις αποφάσεως του Συμβουλίου Συνδέσεως δύνανται να έχουν άμεσο αποτέλεσμα (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 4ης Μαΐου 1999, C-262/96, *Sürül*, Συλλογή 1999, σ. I-2685, σκέψη 60 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 68 Λαμβανομένου υπόψη του γράμματός του, το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 διατυπώνει, κατά τρόπο σαφή, συγκεκριμένο και απηλλαγμένο αιρέσεων, την απαγόρευση για τα κράτη μέλη να μειώσουν, να τροποποιήσουν, να αναστείλουν, να καταργήσουν ή να κατάσχουν τις παροχές που απαριθμεί η διάταξη αυτή, για τον λόγο ότι ο δικαιούχος κατοικεί στην Τουρκία ή στο έδαφος κράτους μέλους άλλου από εκείνο όπου βρίσκεται ο φορέας οφειλέτης.
- 69 Όπως ορθώς υπογράμμισε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο κανόνας αυτός επιβάλλει συγκεκριμένη υποχρέωση αποτελέσματος, δηλαδή την απαγόρευση κάθε περιορισμού όσον αφορά την εξαγωγή των δικαιωμάτων που οι περί των πρόκειται Τούρκοι υπήκοοι αποκτούν βάσει της ρυθμίσεως κράτους μέλους. Κατά συνέπεια, ιδίως δύναται να επικαλεστεί μια τέτοια υποχρέωση ενώπιον εθνικού δικαστηρίου για να του ζητήσει να αφήσει ανεφάρμοστες τις αντίθετες διατάξεις της ρυθμίσεως κράτους μέλους, χωρίς να απαιτείται προς τούτο η θέσπιση συμπληρωματικών μέτρων εφαρμογής (βλ., κατ' αναλογία, προαναφερθείσα απόφαση *Sürül*, σκέψη 63).
- 70 Έτσι, το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 ως εκ της φύσεώς του διακρίνεται σαφώς από τις τεχνικές διατάξεις συντονισμού διαφόρων εθνικών νομοθεσιών σχετικά με την κοινωνική ασφάλιση, όπως οι κανόνες που περιέχονται στα άρθρα 12 και 13 της ίδιας αποφάσεως, τους οποίους αφορούσε η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 1996, C-277/94, *Taflan-Met* κ.λπ. (Συλλογή 1996, σ. I-4085), και σχετικά με τους οποίους το Δικαστήριο έκρινε

ότι δεν έχουν άμεσο αποτέλεσμα στο έδαφος των κρατών μελών όσο δεν έχουν θεσπιστεί από το Συμβούλιο τα απαραίτητα συμπληρωματικά μέτρα εφαρμογής.

- 71 Η προαναφερθείσα ερμηνεία δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση από το γεγονός ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 διευκρινίζει ότι η απαγόρευση των ρητρών κατοικίας που διατυπώνει παράγει τα αποτελέσματά της «εκτός αν η παρούσα απόφαση προβλέπει άλλως». Συγκεκριμένα, αρκεί εν προκειμένω η επισήμανση ότι η απόφαση αυτή δεν προβλέπει παρέκκλιση ή περιορισμό όσον αφορά την κατά την εν λόγω διάταξη απαγόρευση των ρητρών κατοικίας.
- 72 Επιπλέον, για πανομοιότυπους λόγους με εκείνους που εκτίθενται στις σκέψεις 70 έως 72 της προαναφερθείσας αποφάσεως Sürül, η διαπίστωση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 είναι ικανό να διέπει άμεσα την κατάσταση ιδιωτών δεν αναιρείται από την εξέταση του αντικειμένου και της φύσεως της Συμφωνίας συνδέσεως με την οποία συνδέεται η διάταξη αυτή.
- 73 Επομένως, το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 θέτει συγκεκριμένο και απηλλαγμένο αιρέσεων κανόνα αρκούντως λειτουργικό για να τον εφαρμόσει εθνικός δικαστής και, κατά συνέπεια, ικανό να διέπει τη νομική κατάσταση ιδιωτών.
- 74 Συνεπώς, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι έχει άμεσο αποτέλεσμα, οπότε οι Τούρκοι υπήκοοι επί των οποίων έχει εφαρμογή η διάταξη αυτή έχουν δικαίωμα να την επικαλεστούν ευθέως ενώπιον των δικαστηρίων των κρατών μελών ζητώντας τη μη εφαρμογή αντίθετων προς αυτήν κανόνων του εσωτερικού δικαίου.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 75 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αποκλείει ρύθμιση κράτους μέλους, όπως η περιεχόμενη στο άρθρο 4a του ΤW, κατά το μέτρο που η ρύθμιση αυτή καταργεί τη συμπληρωματική παροχή που χορηγούνταν βάσει της εθνικής νομοθεσίας, όταν οι δικαιούχοι της παροχής αυτής δεν κατοικούν πλέον στο έδαφος του εν λόγω κράτους.
- 76 Εν προκειμένω, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 διατυπώνει την αρχή της απαγορεύσεως των ρητρών κατοικίας όσον αφορά τις παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως που αφορά, στις οποίες περιλαμβάνονται οι σε χρήμα παροχές αναπηρίας.
- 77 Πάντως, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, οι διάδικοι της κύριας δίκης δέχονται ότι κοινωνική παροχή όπως η συμπληρωματική παροχή, που καταβάλλεται βάσει συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως όπως εκείνο που εισήγαγε ο WAO, πρέπει να εξομοιωθεί με παροχή αναπηρίας υπό την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της αποφάσεως 3/80 και, επομένως, εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της ίδιας αποφάσεως.
- 78 Επιπλέον, δεν αμφισβητείται ότι οι εφεσίβλητοι της κύριας δίκης είναι Τούρκοι υπήκοοι που νόμιμα διέμειναν και εργάστηκαν στο έδαφος κράτους μέλους. Κατόπιν της ασκήσεως μισθωτής δραστηριότητας επί ορισμένο χρονικό διάστημα, απέκτησαν το δικαίωμα να λάβουν κοινωνικές παροχές βάσει της ρυθμίσεως του κράτους μέλους υποδοχής. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, επρόκειτο για σύνταξη αναπηρίας, δεδομένου ότι οι ενδιαφερόμενοι περιήλθαν σε αδυναμία να συνεχίσουν να εργάζονται, καθώς και για την προβλεπόμενη από τον ΤW συμπληρωματική παροχή, επειδή το ποσό της σύντάξεως που δικαιούνταν ήταν μικρότερο του κατώτατου μισθού. Οι δύο αυτές παροχές όντως τους χορηγήθηκαν επί ορισμένο χρονικό διάστημα, περιλαμβανομένου του διαστήματος που κατοικούν στην Τουρκία μετά την επιστροφή τους εκεί, σύμφωνα με το άρθρο 39, παράγραφος 4, του προσθέτου πρωτοκόλλου το

οποίο προβλέπει τη δυνατότητα εξαγωγής των συντάξεων λόγω γήρατος, αναπηρίας και θανάτου που αποκτήθηκαν στα κράτη μέλη.

- 79 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι εφесίβλητοι της κύριας δίκης εμπίπτουν στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 ως εργαζόμενοι τουρκικής ιθαγενείας που δικαιούνται παροχές αναπηρίας σε χρήμα αποκτηθείσες βάσει της νομοθεσίας κράτους μέλους και που πλέον κατοικούν στην Τουρκία.
- 80 Πρέπει να προστεθεί ότι, όπως ήδη ελέχθη στη σκέψη 71 της παρούσας αποφάσεως, η απόφαση 3/80 δεν προβλέπει παρέκκλιση ούτε περιορισμό όσον αφορά την απαγόρευση των ρητρών κατοικίας που διατυπώνεται στο άρθρο της 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο.
- 81 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις που απαιτούνται για την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 σε μια κατάσταση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη.
- 82 Επομένως, Τούρκοι υπήκοοι όπως οι εφесίβλητοι της κύριας δίκης δύνανται βασίμως να στηριχθούν στο άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 για να αξιώσουν να συνεχίσει να τους καταβάλλεται στην Τουρκία η συμπληρωματική παροχή που λαμβάνουν βάσει του WAO.
- 83 Η ανωτέρω διαπίστωση δεν επηρεάζεται από το γεγονός ότι, προκειμένου περί κοινωνικής παροχής όπως η συμπληρωματική παροχή, το τωρινό καθεστώς που προβλέπει ο κανονισμός 1408/71 διαφέρει από εκείνο που δημιούργησε η απόφαση 3/80.

- 84 Συγκεκριμένα, ο κανονισμός 1408/71 έχει τροποποιηθεί από τότε που εκδόθηκε ο κανονισμός 1247/92. Έτσι, από την 1η Ιουνίου 1992 οπότεν τέθηκε σε ισχύ ο τελευταίος κανονισμός, ειδικές μη ανταποδοτικού τύπου παροχές σε χρήμα ομοειδείς με τη συμπληρωματική παροχή ρητώς περιλαμβάνονται στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, βάσει του άρθρου του 4, παράγραφος 2α, στοιχείο α'.
- 85 Επιπλέον, από την ίδια ημερομηνία, ο κανονισμός 1247/92 έχει παρεμβάλει στον κανονισμό 1408/71 ένα νέο άρθρο 10α το οποίο έχει εισαγάγει εξαίρεση από την προβλεπόμενη στο άρθρο 10, παράγραφος 1, του τελευταίου κανονισμού υποχρέωση εξαγωγής των παροχών.
- 86 Εξάλλου, ο κανονισμός 647/2005 έχει προσθέσει τον ΤW, όπως τροποποιήθηκε το 2000 από τον ΒΕU, στον κατάλογο του παραρτήματος Ια του κανονισμού 1408/71, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 1247/92, των ειδικών μη ανταποδοτικού τύπου παροχών υπό την έννοια του άρθρου 4α του κανονισμού 1408/71, επί των οποίων η προβλεπόμενη στο άρθρο 10 του τελευταίου κανονισμού υποχρέωση εξαγωγής δεν έχει εφαρμογή, σύμφωνα με το άρθρο του 10α.
- 87 Ακριβώς πάνω σε αυτή τη βάση το Βασίλειο των Κάτω Χωρών κατήργησε, για τους υπηκόους της Ένωσης, το ευεργέτημα της συμπληρωματικής παροχής που προηγούμενως προβλεπόταν από τον ΤW, όταν οι δικαιούχοι δεν κατοικούν επί ολλανδικού εδάφους.
- 88 Παρά ταύτα, υπό περιστάσεις όπως αυτές στην υπόθεση της κύριας δίκης, κατάσταση όπου Τούρκοι πρώην διακινούμενοι εργαζόμενοι που επέστρεψαν στην Τουρκία συνεχίζουν να λαμβάνουν, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80, κοινωνική παροχή όπως η συμπληρωματική παροχή, ενώ αυτή έχει καταργηθεί για τους υπηκόους της Ένωσης που δεν κατοικούν στο έδαφος του κράτους μέλους που τη χορήγησε, δεν δύναται να θεωρηθεί ασύμβατη με τις επιταγές του άρθρου 59 του προσθέτου πρωτοκόλλου, κατά το οποίο οι Τούρκοι

υπήκοοι δεν πρέπει να τίθενται σε κατάσταση ευνοϊκότερη εκείνης των υπηκόων της Ένωσης (βλ. στο ίδιο πνεύμα, μεταξύ άλλων, απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2009, C-228/06, Soysal και Savatli, Συλλογή 2009, σ. I-1031, σκέψη 61).

- ⁸⁹ Συγκεκριμένα, αφενός, το άρθρο 39, παράγραφος 4, του ίδιου προσθέτου πρωτοκόλλου ρητώς προβλέπει την εξαγωγή προς την Τουρκία ορισμένων παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως, στις οποίες περιλαμβάνονται οι συντάξεις αναπηρίας που αποκτώνται από τους εργαζόμενους τουρκικής ιθαγενείας βάσει της ρυθμίσεως ενός ή περισσότερων κρατών μελών.
- ⁹⁰ Αφετέρου, το άρθρο 2, πρώτη περίπτωση, της αποφάσεως 3/80 περιλαμβάνει στο πεδίο εφαρμογής της τους Τούρκους εργαζόμενους που «υπήχθησαν» στη νομοθεσία ενός ή περισσότερων κρατών μελών, χωρίς άλλη διευκρίνιση, ενώ, προκειμένου περί των μελών της οικογενείας των εργαζομένων αυτών, απαιτείται, στη δεύτερη περίπτωση του ίδιου άρθρου 2, τα εν λόγω μέλη της οικογενείας «να κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη».
- ⁹¹ Επιπλέον, η εφαρμογή, στο πλαίσιο της αποφάσεως 3/80, του καθεστώτος που ισχύει τώρα βάσει του κανονισμού 1408/71 όσον αφορά τις ειδικές παροχές μη ανταποδοτικού τύπου θα ισοδυναμούσε με τροποποίηση της εν λόγω αποφάσεως, ενώ τέτοια αρμοδιότητα προβλέπεται μόνο για το Συμβούλιο Συνδέσεως, κατά τα άρθρα 8 και 22 της Συμφωνίας συνδέσεως.
- ⁹² Τέλος, διαπιστώνεται ότι οι εφεσίβλητοι της κύριας δίκης επέστρεψαν στην Τουρκία μετά την περιέλευσή τους σε κατάσταση αναπηρίας στο κράτος μέλος υποδοχής.
- ⁹³ Πάντως, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, Τούρκος υπήκοος, ο οποίος ανήκε στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους υπό την έννοια του άρθρου 6 της αποφάσεως 1/80, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, για την ανάπτυξη της συνδέσεως, αποφάσεως η οποία εκδόθηκε από το Συμβούλιο Συνδέσεως που συνέστησε η Συμφωνία συνδέσεως, δεν δύναται να αντλήσει από την απόφαση αυτή δικαίωμα να συνεχίσει

να διαμένει στο έδαφος του κράτους αυτού μετά από εργατικό ατύχημα το οποίο υπέστη και το οποίο προκάλεσε μόνιμη ανικανότητα προς εργασία που τον απέκλεισε οριστικά από την αγορά εργασίας (βλ. απόφαση της 6ης Ιουνίου 1995, C-434/93, Bozkurt, Συλλογή 1995, σ. I-1475, σκέψη 42).

- 94 Υπό τις περιστάσεις αυτές, δεν δύναται να υποστηριχθεί βασίμως ότι οι ενδιαφερόμενοι εγκατέλειψαν το έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής αυτοβούλως και χωρίς θεμιτούς λόγους και ότι η συμπεριφορά αυτή επέφερε απώλεια των δικαιωμάτων που αποκτήθηκαν βάσει της συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2010, C-14/09, Genc, Συλλογή 2010, σ. I-931, σκέψη 42).
- 95 Επομένως, η κατάσταση Τούρκων πρώην διακινουμένων εργαζομένων όπως οι εφεσσίβλητοι της κύριας δίκης, εφόσον επέστρεψαν στην Τουρκία μετά την απώλεια του δικαιώματός τους διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής λόγω του ότι περιήλθαν σε αναπηρία σε αυτό, δεν δύναται, για τις ανάγκες εφαρμογής του άρθρου 59 του προσθέτου πρωτοκόλλου, να συγκριθεί λυσιτελώς με την κατάσταση των υπηκόων της Ένωσης στο μέτρο που αυτοί, έχοντας δικαίωμα να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών και έτσι διατηρώντας το δικαίωμά τους διαμονής στο κράτος μέλος που χορηγεί την επίμαχη παροχή, αφενός, δύναται να επιλέξουν να εγκαταλείψουν το έδαφος του κράτους αυτού με συνακόλουθη απώλεια του ευεργετήματος της παροχής αυτής και, αφετέρου, έχουν το δικαίωμα να επιστρέψουν οποτεδήποτε στο περί ου πρόκειται κράτος μέλος (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 18ης Ιουλίου 2007, C-325/05, Derin, Συλλογή 2007, σ. I-6495, σκέψη 68, και της 22ας Δεκεμβρίου 2010, C-303/08, Bozkurt, Συλλογή 2010, σ. I-13445, σκέψη 45).
- 96 Λαμβανομένων υπόψη όλων των ανωτέρω, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, σε περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, αποκλείει ρύθμιση κράτους μέλους η οποία, όπως το άρθρο 4α του ΓW, καταργεί το ευεργετήμα μιας χορηγουμένης βάσει της εθνικής νομοθεσίας παροχής, όπως η συμπληρωματική παροχή, όσον αφορά Τούρκους πρώην διακινούμενους εργαζόμενους όταν αυτοί έχουν επιστρέψει στην Τουρκία μετά την απώλεια του δικαιώματός τους διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής λόγω του ότι περιήλθαν σε αναπηρία σε αυτό.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 97 Το τρίτο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου αφορά στην ουσία την επιρροή, σε μια περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως όπως διατυπώνεται στο άρθρο 9 της Συμφωνίας συνδέσεως, το οποίο απαγορεύει κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας «υπό την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων οι οποίες θα ηδύναντο να θεσπισθούν [από το Συμβούλιο Συνδέσεως] σύμφωνα με το άρθρο 8» της ίδιας Συμφωνίας.
- 98 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 3, παράγραφος 1, της αποφάσεως 3/80 θέτει σε εφαρμογή και συγκεκριμενοποιεί, στον ειδικό τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, τη γενική αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας που διατυπώνεται στο άρθρο 9 της Συμφωνίας συνδέσεως (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Sürül*, σκέψη 64, και αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2000, C-102/98 και C-211/98, *Kocak και Örs*, Συλλογή 2000, σ. I-1287, σκέψη 36, και της 28ης Απριλίου 2004, C-373/02, *Öztürk*, Συλλογή 2004, σ. I-3605, σκέψη 49).
- 99 Όπως προκύπτει από το ίδιο το γράμμα του, το άρθρο 3, παράγραφος 1, της αποφάσεως 3/80 έχει εφαρμογή «υπό την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων της [εν λόγω] αποφάσεως».
- 100 Πάντως, το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της ίδιας αποφάσεως αποτελεί τέτοια ειδική διάταξη ως προς το περιεχόμενο της οποίας το Δικαστήριο ήδη αποφάνθηκε στο πλαίσιο του πρώτου και του δευτέρου ερωτήματος.
- 101 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 9 της Συμφωνίας Συνδέσεως δεν έχει εφαρμογή σε κατάσταση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη.

Επί των δικαστικών εξόδων

¹⁰² Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως των κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στους Τούρκους εργαζόμενους και στα μέλη των οικογενειών τους, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι έχει άμεσο αποτέλεσμα, οπότε οι Τούρκοι υπήκοοι επί των οποίων έχει εφαρμογή η διάταξη αυτή έχουν δικαίωμα να την επικαλεστούν ευθέως ενώπιον των δικαστηρίων των κρατών μελών ζητώντας τη μη εφαρμογή αντίθετων προς αυτήν κανόνων του εσωτερικού δικαίου.
- 2) Το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως 3/80 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, σε περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, αποκλείει ρύθμιση κράτους μέλους η οποία, όπως το άρθρο 4a του νόμου περί συμπληρωματικών παροχών (Toeslagenwet), της 6ης Νοεμβρίου 1986, καταργεί το ευεργέτημα μιας χορηγούμενης βάσει της εθνικής νομοθεσίας παροχής, όπως το συμπλήρωμα συντάξεως αναπηρίας, όσον αφορά Τούρκους πρώην διακινούμενους εργαζόμενους όταν αυτοί έχουν επιστρέψει στην Τουρκία μετά την απώλεια του δικαιώματός τους διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής λόγω του ότι περιήλθαν σε αναπηρία σε αυτό.

- 3) Το άρθρο 9 της Συμφωνίας συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, η οποία υπογράφηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 1963 στην Άγκυρα, αφενός, από τη Δημοκρατία της Τουρκίας και, αφετέρου, από τα κράτη μέλη της ΕΟΚ και την Κοινότητα και συνήφθη, εγκρίθηκε και επικυρώθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 64/732/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 23ης Δεκεμβρίου 1963, δεν έχει εφαρμογή σε κατάσταση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη.

(υπογραφές)